

verslag

Omschrijving	Bespreking tussen vertegenwoordigers van de Rechterlijke organisaties met vertegenwoordigers van de ministers van JenV en BZK over de conceptopdracht voor de staatscommissie rechtsstaat.
Vergaderdatum	4 november 2021
Aanwezig	De Groot (president Hoge Raad), Naves (voorzitter Raad voor de rechtspraak), Pulles (voorzitter Presidentenvergadering van de Rechtspraak), Van Ettekoven (voorzitter Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State), Van Dijk (directeur-generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving bij het ministerie van Justitie en Veiligheid), Schipper-Spanninga (directeur Constitutionele Zaken en Wetgeving bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), Van Sasse van Ysselt (ministerie van BZK), Van der Laan (RvdR), Van Berckel (ministerie van JenV), Altelaar (ministerie van JenV)

Afgesproken wordt om een verslag te maken, waarin de "sense of the meeting" weergegeven wordt.

De vertegenwoordigers van de staatsmacht Rechtspraak benadrukken het belang van een voortdurende dialoog met vertegenwoordigers van de beide andere staatsmachten. Het is goed om de komend tijd energie te steken in het vinden van de juiste vorm. Daarvoor is in ieder geval van belang dat er een betere informatie-uitwisseling op gang komt tussen de staatsmachten. Niet alleen om de eigen rollen beter te kunnen vervullen, maar ook om de onderlinge wisselwerking tussen de staatsmachten te bevorderen. Het zou goed zijn als de staatscommissie dat proces kan ondersteunen door praktische adviezen kan geven.

Het is voor nu van belang dat er een conceptopdracht voor de staatscommissie door de regering met het parlement besproken wordt, die ook herkenbaar is voor de Rechtspraak. Daarom wordt er waarde aan dit gesprek gehecht.

De motie Omtzigt/Van Dam roept de regering op voorbereidingen te treffen voor een staatscommissie, die "in brede zin het functioneren van

de rechtsstaat analyseert en met voorstellen komt om deze te versterken." Om aan te sluiten bij de strekking en context van de motie, waarbij de in de toelagenaffaire geconstateerde gebreken in het stelsel van *checks and balances* tussen de staatsmachten en de rechtsbescherming van burgers centraal staan, moet de focus liggen op de onderlinge verhouding van de staatsmachten en de verbetering van de bescherming van burgers tegen maatregelen of beslissingen van de wetgever of bestuursorganen. Om die verbetering te kunnen realiseren moeten niet alleen de formele regels tegen het licht gehouden worden, maar moet er ook kritisch gekeken worden naar de democratische rechtstatelijke cultuur, waarbinnen die spelregels pas hun echte betekenis voor burgers krijgen. De staatscommissie zou ook handvatten moeten opleveren om die cultuur te helpen bevorderen. Overigens zou over die cultuur niet zelfstandig hoeven te worden geadviseerd, maar zij zou moeten worden meegenomen als de context van de adviesaanvraag. Het verdient daarom de voorkeur het cultuuraspect op te nemen in de considerans in plaats van als zelfstandig adviesonderdeel.

**Directoraat-Generaal
Rechtspleging en
Rechtshandhaving**
Directie Rechtsbestel
DRB

Datum
5 november 2021

3668066

Opgemerkt werd dat het geen kwaad kan ook te benadrukken dat Nederland in de kern een robuuste democratische rechtsstaat is, zoals ook de Venetiëcommissie in de eerste zin van haar rapport heeft gesignaleerd, maar dat er niettemin reden is voor inspanningen voor het behoud en de versterking ervan. Dit punt wordt meegenomen in de brief, waarbij de conceptopdracht aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

Kern is om te komen tot een betere informatie-uitwisseling tussen de staatsmachten en een verbetering van de toegang tot en toegankelijkheid van (de procedures rond) de staatsmachten voor de burger; ook en misschien wel juist voor burgers die soms een helpende hand nodig hebben in het bureaucratische proces.

De intrinsieke spanning tussen noodzakelijke automatisering en informatisering enerzijds en aandacht voor de bijzonderheden van het individuele geval wordt onderkend, maar is niet op voorhand onoplosbaar. Adviezen van de staatscommissie zouden oplossingsrichtingen kunnen aandragen. Digitalisering is hierbij een relevant vraagstuk, maar onderkend wordt ook dat dat geen explicitering behoeft, want dat het sowieso wel aan de orde komt als het nodig is.

Toegelicht wordt wat wordt verstaan onder de advisering over de genoemde rechtsstaatagenda. Daarbij wordt gewezen op het ROB-advies 'Een sterkere rechtsstaat' en de beschouwing van de Raad van State 'Evenwicht in de rechtsstaat'. De ROB heeft het voorstel voor zo'n agenda gedaan, waarbij de parallel is gelegd met het EU-Rechtsstaat (Rule of Law)-mechanisme. Gelet op de toelichting wordt geconcludeerd dat bij dit adviespunt de focus (dus) zou moeten liggen op de advisering over het vormgeven van een mechanisme. Vermeden moet worden dat de staatscommissie zich jarenlang zou moeten bezighouden met de uitvoering van een dergelijk mechanisme.

De staatscommissie moet vooral niet over gaan doen wat vele andere – afgesloten of nog lopende – trajecten (gaan) opleveren, maar moet zich

daar ook niet al te veel belemmerd door voelen. Daarom is het goed om de taakomschrijving niet al te veel in te perken, maar de staatscommissie in een lijst wel te wijzen op die andere trajecten, waar zij haar voordeel mee kan doen. Het is raadzaam enkele relevante passages uit de jaarverslagen van de Hoge Raad op te nemen in de betreffende lijst. De vraag naar de aanpassing van artikel 120 Grondwet blijft buiten de conceptopdracht, omdat voor de voorbereidingen daarvoor al een afzonderlijk traject in gang is gezet, naar aanleiding van een aantal moties en toezeggingen,

**Directoraat-Generaal
Rechtspleging en
Rechtshandhaving**
Directie Rechtsbestel
DRB

Datum
5 november 2021

3668066

Verder is de gedachte dat de staatscommissie met zo concreet mogelijke en praktisch toepasbare voorstellen komt, waarvan niet alleen rechtsstaatgeleerden zich een beeld kunnen vormen, maar die ook voor "gewone" burgers aansprekend, voorstelbaar en relevant zijn. Vanuit de gedachte dat dat al begint bij het formuleren van de adviezen, is het goed de staatscommissie ook te vragen werkwijzen te gebruiken waarin burgers participeren.

Voor wat betreft het profiel en de competenties van de (leden) van de staatscommissie worden een aantal suggesties gewisseld. Van belang is deskundigheid, pluriformiteit en dat de drie staatsmachten zich (evenredig) vertegenwoordigd voelen in de staatscommissie. Verder valt te denken aan een pluriforme wetenschappelijke samenstelling. Aan praktijkkennis van uitvoeringsorganisaties en de rechterlijke organisaties, alsmede aan personen die in staat zijn theoretische concepten in praktische voorstellen om te zetten én aan personen die een interactief proces kunnen vormgeven. Bovendien wordt de aandacht gevraagd voor voldoende "frisse gezichten", zodat mede hierdoor nieuwe en verfrissende inzichten kunnen worden verkregen. Om het burgerperspectief te borgen, kan eraan worden gedacht om burgers te betrekken bij het proces en bijvoorbeeld wetenschappers die op dat terrein onderzoek hebben gedaan als lid van de commissie aan te zoeken.